

”עובד כוכבים שעוסק בתורה – חייב מיתה”

רמב"ם (האבות מאכילס י ט)

אבות הרמב"ם (א)

שאלה מימרת רבן יוחנן (סנהדרין נ"ט) גוי שעסק בתורה חייב מיתה אם זה הלכה ואם לריד לימנע כל צר ישראל אשר ילמד דבר מהמזנות הנלמדים משצב מלות או לא:

תשובה הלכה הוא בלא ספק ואם תהיה יד ישראל תקיפה עליהם ימנע מתלמוד תורה עד שיתגייר. **אכן אינו נהרג** אם עסק בתורה להא חייב מיתה אמר ולא אמר נהרג כמו שאמרו על שצב מלות בן נח נהרג. ויכול ללמד המזנות לנוכחים והשכר והעונש כי יש כמה מהם שיחזרו למוטב והם אומרים ומודים כי תורתנו זאת היא מן השמים היא הנחונה לנו על ידי משה רבינו ע"ה והיא כתובה אלכל בשלימותה אך לפעמים יגלו פנים שאינם כהלכה וכמה מהם הם חוזרים למוטב ואין בזה מכשול לישראל:

עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה. לא יעסוק אלא בשבע מצות שלהן בלבד. וכן עכו"ם ששבת אפילו ביום מימות החול. אם עשאהו לעצמו כמו שבת חייב מיתה. ואין צריך לומר אם עשה מועד לעצמו. כללו של דבר אין מניחין אותן לחדש דת ולעשות מצות לעצמן מדעתן. אלא או יהיה גר צדק ויקבל כל המצות. או יעמוד בתורתו ולא יוסיף ולא יגרע. ואם עסק בתורה. או שבת. או חדש דבר. מכין אותו ועונשין אותו. **ומודיעין אותו שהוא חייב מיתה על זה אבל אינו נהרג:**

הרב ראובן מרגליות (נפש חיה. קנ"א אור י"א)

ש"ת הרמב"ם (סי' קצ"א)

דרך החכמים להפליג בהגדלת העונות, כדי שישמר אדם מהבשל בהן. אמרו בפי' יש בערכין (טו): כל המספר לשון הרע, מגדיל עונות כנגד שלש עברות: ע"ג וגלוי עריות ושפיכות דמים וכו'. וכן במס' נדרים (מ): יצא ר' עקיבא ודרש: כל שאינו מבקר את החולה, כאלו שופך דמים. ובפי' ר"א דאורג (קה): אמרו: הקורע בגדיו בחמתו וכו', יהיה בעיניך כעובד ע"ג. היאמר אדם באלו וכיוצא בהם: יהרג ואל יעבור? הא ליכא למימר!

ומינו שלפעמים נקטו חייב מיתה אך לתוקף אזהרה עיין ר"ש מעשרות פ"א מ"א, ותוס' בכורות נ"ד ע"א ד"ה ושני שמה שאמרו גבי דבילה של תרומה שהאכלה במיתה לאו דוקא וואשך העירו שמנדרים נ"ה משמע כל דמדגן לאורייתא הגה המעיין ימלא שזהו לר"מ אבל אכן כרבנן ס"ל ולדידהו שפיר הוי דרבנן, וכן נראה באשר כתבו ת"ח שנמלא רב על בגדו שבת קי"ד ע"א, ואותו תלמיד חייב מיתה מגילה כ"ז ע"ב, ועיין בתוס' מוע"ק כ"ד ע"א ד"ה הא אחר, ויש בזה נפ"מ לדינא שלא לקוברו אלל מי שחייב מיתה בידי שמים ממס ר"ל עיין יבמות ל"ב ע"ב, ומש"כ בהגהותי לקמן סי' ר"א ע"ד המג"א סס סק"ד, ועיין בשו"ת הריב"ש סי' קע"א שמדריך החכמים להפלב בעונש בעון שאדם דש בעקבו למען אשר ישמור עצמו מלהכשל בו, או לזרז את האדם כמו המעלס עיניו מן הצדקה כאלו עובד ע"ז כתובות ס"ה ע"א, כל שאינו מבקר חולים כאלו שופך דמים נדרים מ' כל המספר לה"ר כאלו כפר וכו' ערכין ט"ו וכאלו ועיין במאור עינים אמרי בינה פ"כ.

אבות משנה (יו"ט א"ב. קצ"ב)

ת"ח גדול וראוי ליסמך כדאיתא ביומא דף פ"ז, והיו החכמים לומדים ומפללים אף כשהיה טובי נמצא אצלם בכוונתו לשמוע דברי חכמים כדאיתא בירושלמי פ"ב דסוכה ה"א ומובא בתוס' סוכה דף כ' ד"ה ראיתם, אלמא דכיון דכוונתם היה ללמד בעצמם לא נאסרו אף שידעו שטבי שהוא עבד נמצא שם שג"כ לומד מהם. ומסתבר שכן הוא ג"כ בעכו"ם שהאיסור הוא רק כשהכוונה הוא למסור להעכו"ם אבל כשהלמוד הוא לישראל אף שנמצא שם גם עכו"ם שג"כ שומע אין לאסור. ואף שבסברא אולי היה מקום לחלק לומר שעכו"ם חמיר, אבל כיון שהאיסור נמצא בשניהם בין בעכו"ם בין בעבד ומצינו היתר בעבד כשהכוונה אינו ללמד לו אלא שממילא לומד ממה שהחכמים לומדין לעצמן, אין לאסור גם בעכו"ם. ולכן מותר לך להגיד ההגדה ולתרגמה כדי שבינו ההורים וכל המשפחה אף שממילא גם היא הנכרית שומעת.

הנה האשה שנתגיירה אצל רב מהרעפארמער אינה גיורת כלל והיא נכרית כמתחלה ומי שנשא אותה לאשה הוא נשוי לנכרית וכשתלד ממנו ילדים יהיו בדיני התורה נכרים גמורים כמו בלא הגרות ואם תוכל להשפיע עליו שיעזבנה יש עליך החיוב על זה ואם אינך יכול להשפיע נמי טוב שתודיע אותו שידע שאינה גיורת ולא ירמה את עצמו ואת כל המשפחה.

ובדבר חג הפסח כשתבא הביתה מהישיבה ותמצא שם גם את קרובך ואשתו שהיא נכרית ע"פ הדין ואתה תצטרך להגיד את ההגדה ולתרגמה כדי לזכות את אביך ואמך וממילא תשמע גם היא, אם מותר לפניך. הנה פשוט לע"ד דמה שא"ר אמי בחגיגה דף י"ג אין מוסרין דברי תורה לעכו"ם, הוא דוקא כשכוונתו למוסרם להעכו"ם אבל כשכוונת הלומד דברי תורה הוא ללומדם בעצמו ולמוסרם ליהודים הנמצאים שם, לא נאסר מחמת שנמצא שם גם עכו"ם שג"כ ישמע ממילא הדברי תורה.

וכעין ראייה יש להביא מהא דאסור ללמד גם את עבדו תורה כדאיתא ברמב"ם פ"ח מעבדים ה"ח ובש"ע י"ד סימן רס"ז סעיף ע"א, ומצינו שטבי עבדו של ר"ג היה

ותדע שהיין שתגע בו יהיה אסור, וכמובן שקרובך שנשא הנכרית אינו שומר שבת וממילא גם היין שיגע הוא יהיה אסור ותצטרך להשיג על היין שתשתה שלא יגעו בו. וטוב שתבשל את היין קודם הפסח שאז לא יאסרו במגעם כי יין מבושל אינו נאסר במגע נכרים.

מתורתו של רבי יהושע בן חנניה שמע: "כל המשמר את השבת מועיל לו וכל שאינו משמר את השבת אינו מועיל לו".

רק על המתלמדים לשם הוצאת דבה הוציא רבי יוחנן משפטו הקשה, שהרי כל כונתם בעסק התורה לעורר שנאה ומדנים בין ישראל לעמים. ודקדק רבי יוחנן ואמר "שעוסק" ולא אמר "שלומד" כי "כל מתעסק קרי שאינו מתכוין בדבר זה כלל". ואף אדם מישראל הלומד על מנת לקנות נוח לו שלא נברא. ולא עוד אלא אמר רבי יוחנן הלומד שלא לעשות נוח לו אילו נהפכה שליתו על פניו ולא יצא לעולם" מה גם להעליל ולהלשין ולזרוע גרעיני משטמה בין עמים.

גם רבי אמי שאמר "אין מוסרין תורה לגוי" ברוח רבי יוחנן רבו אמר. פן יתלו בתורת ישראל בוקי סריקי. לכן דקדק רבי יוחנן ואמר "כל העושה את התורה לאמיתה מעלין עליו כאילו עשה את עצמו", כי באמת היה רבי יוחנן סבלן גדול בדת וסבר "אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה", ולא רק שכרו של ישראל, ואמר: "כל האומר דבר חכמה אפילו באומות העולם נקרא חכם" והיה מהדר מפני גוי זקן.

והזהר הזהיר רק שלא למסור דבר תורה לעכו"ם אשר כונתו לא ברורה לנו. וראיה להשערתי שהרי סבר גם הוא "אפילו נכרי ועושה את התורה הרי הוא ככהן גדול". הרי יש לחלק בין העוסק לשם מטרה רעה ובין הלומד ועושה את התורה, שכונתו לשם שמים.

שוב ראיתי שכבר הרמב"ם ז"ל ישב על מדוכה זו וכתב: "אכן אינו נהרג אם עסק בתורה דהא חייב מיתה אמר ולא מאר נהרג כמו שאמרו על שבע מצות בן נח נהרג".

רבים נתלבטו במשפטו הקשה של רבי יוחנן על אלה מעמי הנכר העוסקים בתורה.

נראה לפי דעתי שזהו סגנונו המיוחד של רבי יוחנן אחרי ש"כל אמורא היה תופס לשונו". כשבא רבי יוחנן להזהיר על דבר שאדם דש בעקביו הפריז על מדת העונש: מיתה. מדת הנקיון למשל היתה מתרומות מדותיו של רבי יוחנן שקרא למאניה מכבודתי ואיים: "כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה".

הוא שכולו היה מסור לתורה ולומדיה ראה בחכמי התורה תכלית האנושות, בוני עולמו של הקב"ה. ובהקפידו עד כבודם בא לידי מסקנה: "כל תלמיד-חכם שמברך לפניו כהן גדול עם-הארץ אותו תלמיד חכם חייב מיתה". אין ספק, שרצה בזה רק להזהיר את החכמים שלא יזלזלו בכבודם שהוא כבוד התורה וכבוד האומה. אבל חייב מיתה לאו דוקא כמו "יד לפה תקצץ" כתבו התוספות "תקצץ: אינו לא דינא ולא לטותא". ודעת רבנו תם ז"ל: דכל היכא דאמר כו' יהא בנדוי לא שיהא בנדוי ממילא". וזוהי גם שיטת הר"ן והרא"ש שבארו "ואם לא נדהו הוא עצמו יהא בנדוי: לא שיהא בנדוי מאליו אלא ראוי להתנדות קאמר".

ושנינו במשנה: "דבלה שלתרומה שנפלה לתוך מי חטאת ונטלה ואכלה כו' חייב מיתה" וכתב הר"ש: "ומתניתין לאו דוקא שיהא חייב מיתה על תרומות דבילה דמעשר פירות דרבנן אלא לסימנא בעלמא נקטיה".

ופרשן אחר מפרש "דיש לומר מכות מרדות ומיתה לקוברו בין רשעים" אבל לא מיתה במובנה הפשוט של המלה.

ואולי נתכון רבי יוחנן רק לנכרי שונא ישראל המתעסק בתורה רק כדי למצוא "מקום תורפה" למען יוכיח שתורתנו היא ספוגת שנאה להעמים וכאותם מושלי רומי ששלחו "שני סרדיוטות אצל חכמי ישראל" להתחקות על שרשי התורה.

ועדה היא התולדה העברית הכתובה בדם ודמע כמה דפים שחורים הוסיפו "למדנים" גויים למיניהם בספרו של ישראל סבא. מהם שבדו על תורתו עלילות מחפירות בשנאתם לישראל עם חרמם ומהם שחשדו בה חשדים גסים, בבורותם. [ועל סוד זה עמד אונקלוס הגר, שהשיב לאדרינוס על שאלתו למה נכנס בביתו של אברהם אבינו: "אם אין אדם מל אינו יכול ללמוד" גם זה